

Vajda Mihály Márkus Gyuri

Furcsa dolog a halál. A maga visszavonhatatlanságában. Gyuri nagyon fog hiányozni – mondanám a számra kívánczó közhelyet; de hiszen eddig is, már évtizedek óta nagyon hiányzott. Felhívtam ugyan évente egyszer-kétszer, csak hogy barátságunk valahogyan nem telefonra szabott volt. Lehet ugyan telefonon is szubsztanciális beszélgetéseket folytatni, tudom, magam is képes vagyok rá, nekünk ez azonban Gyurival nem ment. És mostantól mégis másképpen fog hiányozni. A felszínes néhány mondatról könnyű szívvel mondok le. Csak hogy most már a soha létre nem jött szubsztanciális beszélgetések elvi lehetősége is kizárt. Meg az is kizárt, hogy meghalljam jól ismert hangját, legyenek bár az általa mondottak közhelyszerűek is. Ebben áll a visszavonhatatlanság.

Márkusék majd negyven éve Ausztráliában éltek, élnek. Eleinte néhányszor hazalátogattak, aztán elmaradtak ezek a látogatások is. Egyszer én is meglátogattam őket; annak is több mint húsz éve. Ezen alkalmakkor úgy tűnt, hogy minden maradt a régiiben. S bizonyos értelemben maradt is. Sok whiskyt megittunk, és beszélünk és beszélünk, nem is akaródzott abbahagyni. Ha most jól meg gondolom, kénytelen vagyok belátni: nemcsak hogy minden maradt a régiiben; mi magunk is benne ragadtunk a régiiben. A múltról beszélünk, talán szenvedélyesen is, még a nosztalgia szomorúsága is hiányzott a beszédből. Belehelyezkedtünk a múltba, s ugyanúgy szeretjük egymást, mint annak idején. Jövő azonban nem volt, mert tudtuk: nincsen közös jövőnk.

S most kénytelen vagyok megkérdezni magamtól: Miféle barátság az, amelyben nincsen jövő? Amióta elváltunk egymástól, amióta a Budapesti Iskola nem létezett többé, mindig az volt az érzésem, hogy mindenekelőtt Gyuri az, aki a lelke mélyén számon kéri rajtam a közös jövő lehetetlenségét. Hiszen én voltam az, aki makacsul nem akartam velük menni Ausztráliába. S be kell látnom: amikor én a Lukács Iskolának (Budapesti Iskolának neveztek/neveztük már) közös jövőjét nem láttam lehetségesnek – nagyon eltérő irányokban mozgott már a gondolkodásunk –, s így módon azt is természetesnek vettem, hogy nem élünk ezentúl egymás közelében, gyakorlatilag barátságunk meglazulását is

tudomásul vettem, holott ezt én nagyon nem akartam. Legalábbis azt hittem, hogy nem akarom. Belátom: ha igaz volt az a sejtésem, hogy Gyuri neheztel rám, akkor ezt nem ok nélkül tette. Természetének megfelelően erről persze találkozásaink során egyszer sem tett említést. Vajon azt akarom ezzel mondani, hogy annak idején rosszul döntöttem? Nem. Ma is meg vagyok győződve róla, hogy ami engem magamat illet, jól döntöttem. De sokkal, de sokkal többet kellett volna tennem a lehetetlenért, azért, hogy a barátság fennmaradjon, ne váljék formálissá. S most, amikor már végképp lehetetlen, hogy bármit is tegyek ezért, éppoly fájdalmas számomra Gyuri halála, mintha az elmúlt negyven évben is nap mint nap együtt lettünk volna.

Mikor is ismerkedtünk meg? Valószínűleg már 1957-ben, amikor Gyuri és Marisa megjöttek Moszkvából. Előttem van egy kép, melyen Gyuri – valószínűleg Marisával együtt – az Írók Boltja kirakatát nézegeti, én pedig – sejtésem szerint Judit társaságában – elmegyek mellettük, majd hirtelen visszafordulok, hogy megszólítsam őket. Honnan tudtam, hogy ők a Márkusék? Fogalmam sincsen. S honnan tudták ők, hogy mi kik vagyunk? Minden esetre sebtiben meghívtak szombat délutánra a Felső erdősor utcába, ahová azután rendszeresen eljártunk, ahogy később is a Mártírok útjára, majd az Izabella utcába. Barátságunk tehát jóval régebbi keletű, mint a Budapesti Iskola létrejötte.

Nem folytatom a történetet. A barátság töretlen volt húsz éven át, még 1977 őszén is, amikor Gyuri is meg én is Németországban tanítottunk; mi Brémában havonta egyszer kocsiba ültünk, s elrobogtunk Berlinbe, hogy együtt töltsük a hétvégét. Együtt búcsúztattuk a Fehér házaspárt is Párizsban, ahonnan még együtt mentünk vissza Németországba. Aztán Gyuriék valamikor '78 elején repülőgépre szálltak Ausztrália felé. Ennyi a történet.

Gyuriról szerettem volna írni, aztán csak barátságunk szomorú története kerekedett ki a dologból. Nagyon szerettem Gyurit, ahogy érzésem szerint mindenki, aki valaha is kapcsolatba került vele. Szerettem, mert nagyon szeretnivaló volt. Mit lehet erről mondani, s ennél többet mondani?

5777-ben, jom kippurkor, az engesztelés napján.